

МОНГОЛ УЛСЫН СТАНДАРТ

Ангилалтын код 13.060.01

Усны аж ахуй, гидротехник, урсгал усны нэр томьёо, тодорхойлолт Водное хозяйство, гидротехника водотоки Термины и определения	MNS 0359 : 1989 СТ СЭВ 2260-80
--	---

БНМАУ-ын Сайд нарын Зөвлөлийн дэргэдэх Улсын стандартын газрын 1989 оны 41 дугаар тогтоолын дагуу 1989 оны 7 дугаар 01-ний өдрөөс эхлэн мөрдөнө.

Энэхүү стандартын шаардлагыг заавал мөрдөнө

Энэ стандарт нь усны аж ахуйн нэр томьёо, тодорхойлолтыг тогтоох шинжлэх ухаан, техник болон үйлдвэрлэлд хэрэглэхэд хамаарна.

Нэр томьёо, тодорхойлолт

Нэр томьёо	Тодорхойлолт
1	2
	Урсгал усны үндсэн төрөл Основные виды водотока
1. Урсгал ус Водоток	Ус хураамж болон усны бусад объектоор тэжээгдэн, газрын ерөнхий хэвгийн чиглэлд гулдрил даган түр буюу байнга урсаж байх усны объект Тайлбар: Усны аж ахуйн үүднээс авч үзвэл гулдрил нь усны урсгалыг бүрэлдүүлэх гол хэсэг нь мөн. MNS 3780-86 стандартаар
2. Усны объект Водный объект	MNS 3780-86 стандартаар
3. Ус хураах талбай Водосбор	
4. Байгалийн урсгал ус Естественный водоток	Усны урсгал болон байгалийн бусад хүчин зүйлийн үйлчлэлээр гулдрил нь үүссэн урсгал ус Зориудын аргаар бий болгосон гулдрилтай урсгал ус
5. Зориудын урсгал ус Искусственный водоток	

1	2
<p>6. Байнгын урсгал ус Постоянный водоток</p> <p>7. Түр зуурын урсгал ус Временный водоток</p> <p>8. Тахиралдсан урсгал ус Меандрирующий водоток</p> <p>9. Хөндийлжийн урсгал ус Карстовый водоток</p> <p>10. Шургасан урсгал ус Ичезающий водоток</p> <p>11. Шулуутгасан урсгал ус Вытравленный водоток</p> <p>12. Даланд хашигдсан урсгал ус Обвалованный водоток</p> <p>13. Хөлөг онгоцонд зорчих урсгал ус Судоходный водоток</p> <p>14. Хилийн урсгал ус Пограничный водоток</p> <p>15. Олон улсын урсгал ус Международный водоток</p>	<p>Жилийн ихэнх хугацаанд урсдаг урсгал ус Жилийн богино хугацаанд урсгалтай байдаг урсгал ус</p> <p>Тахираа маягийн гулдрил үүсгэсэн урсгал ус Ус зүйн горим нь хөндийлжийн нөлөөн дор оршдог урсгал ус</p> <p>Газрын гадарга доогуур шургаж, ихэвчлэн хөндийлжөөр урсдаг ус Хамгаалалтын далан байгуулах болон гулдрилд нь техникийн арга хэмжээ авсны үр дүнд байгалийн төрх байдал нь ихээр өөрчлөгдсөн урсгал ус</p> <p>Татам буюу эрэгт (эргүүдэд) нь хамгаалалтын далан барьсан урсгал ус Хөлөг онгоц байнга явах боломжтой урсгал ус</p> <p>Улс хооронд хилийн үүрэг гүйцэтгэдэг урсгал ус буюу түүний хэсэг Хөлөг онгоц явах тухай олон улсын хэлэлцээрийн дагуу ашигладаг мөн өөрийнх нь нутаг дэвсгэрийг дайран урсдаггүй боловч тийм улс ч ашигладаг урсгал ус буюу түүний хэсэг</p>
<p>16. Урсгал усны хөндий Долина водотоков</p>	<p>Урсгал усны гулдрил, хөндий Долина и русло водотоков</p> <p>Урсгал усны олон зуун жилийн нөлөөгөөр бий болсон одоо байгаа урсгал усны гулдрилын ёроолынхоо</p>

1	2
<p>17. Хөндийн ёроол Ложе долины</p> <p>18. Урсгал усны хөндийн хажуу Склон долины водотоков</p> <p>19. Урсгал усны хөндийн хажуу хормой Подошва склона долины водотоков</p> <p>20. Гүнзгийт Тальвег</p> <p>21. Татам Пойма</p> <p>22. Усанд автах эрэг хавийн газар Затопляемые прибрежные земли</p> <p>23. Усанд автах Затопление</p> <p>24. Урсгал усны гулдрил Русло водотоков</p>	<p>хэвгийн дагуу харьцангуй нарийн бөгөөд сунаж тогтсон, ихэвчлэн муруйж тахиралдсан газрын гадаргын хотгор</p> <p>Урсгал усны хөндий түүний гулдрилын хамгийн доод улны хэсэг</p> <p>Дээд тал нь хөндийн ирмэгээр, доод тал нь хажуугийн хормойгоор хязгаарлагдсан хөндийн өргөгдсөн хэсэг (хажуугийн хормой болон дээд ирмэгээр хязгаарлагдсан, хөндийн өргөгдсөн хэсэг)</p> <p>Хөндлөн огтлолдоо их, бага хэмжээгээр хугарч тохойрсон, хөндийн ёроолыг түүний хажуутай нь холбосон хэсэг</p> <p>Хөндийн ёроолын хамгийн гүн цэгүүдийг холбосон шугам</p> <p>Урсгал усны түвшинг өргөгдөх үед усанд автдаг, урсгал усны гулдрил-ын дагуух, хөндийн ёроолын хэсэг</p> <p>Урсгал усны гулдрилын ус дамжуулах чадвараас хэтэрсэн усны зарцуулгатай үед үе үе усанд автдаг, урсгал усны гулдрилын дагуух газар</p> <p>Урсгал ус, усан сан, болон газрын доорх усны түвшин нэмэгдсэнээр нутаг дэвсгэрийн нэг хэсгийг усны чөлөөт гадаргуу бүрхэх</p> <p>Татам нь усанд автдаггүй урсгал усны байгалийн болон зориудын аргаар бий болгосон судаг</p>

1	2
25. Урсгал усны байгалийн гулдрил Естественное русло водотока	Засаж өөрчлөх ажил хийгдэхгүй аяндаа тогтсон урсгал усны гулдрил
26. Урсгал усны засаж өөрчилсөн гулдрил выправленное русло водотока	Засаж өөрчлөх ажил хийгдэж дууссан
27. Урсгал усны бэхэлсэн гулдрил Укрепленное русло	Эргийн болон ёроолын бэхэлгээтэй урсгал усны гулдрил
28. Урсгал усны тогтвортой гулдрил Устойчивое русло водотока	Хөндлөн огтлолын болон гадаргуугийн хэлбэр дүрс нь өөрчлөгддөггүй урсгал усны гулдрил
29. Урсгал усны тогтворгүй гулдрил Неустойчивое русло водотока	Элэгдэл буюу бусад хүчин зүйлийн нөлөөгөөр хөндлөн огтлол гадаргын хэлбэр дүрс нь өөрчлөгддөг урсгал усны гулдрил
30. Урсгал усны татуурга Рукав водотока	Гулдрилын бүх шинж чанар, түүний дотор хэлбэр судлалын бүтцийг онцгой агуулсан урсгал усны гулдрилаар салаалж урсах
31. Хагас таталттай татуурга Полузакрытый рукав	Эхэнд нь ихэвчлэн барилга баригдсан татуурга
32. Урсац багасгах гулдрил Разгружающее русло	Урсацын хэмжээг багасгах зорилгоор зориудаар бий болгосон урсгал усны татуурга
33. Цүнхээл Старица	Тохойрсон буюу тахиралдсан хэсгийг байгалийн болон зохиомлоор шулуутгахад үүссэн нуур
Урсгал усны бүрдэл, хэсэг түүний шинж төлөв	
34. Урсгал усны эх Исток водотока	Урсгал усны эхлэл авах цэг (урсгал усны ус зүйн эхлэл)
35. Урсгал усны адаг Устье водотока	Арай томоохон урсгалд буюу нуур ус хуримтлуулах санд урсгал ус цутгаж буй хэсэг

1	2
36. Урсгал усны бэлчир	Хагшаас эрчимтэй хуримтлагд-санаас бий болсон олон тооны татуурга, харгиа, холбоос голчтой урсгал усны адаг
37. Урсгал усны аниа Слепой конец водотока	Хөрсөнд нэвчих, агаар уурших, эсвэл усалгаа болон ус хэрэглээний бусад хэлбэрүүдэд бүрэн зарцуулах урсгал усны дуусах хэсэг
38. Урсгал усны ёроол Дно водотока	Хоёр талаараа гулдрилын налуугаар хязгаарлагдсан, урсгал усны гулдрилын хамгийн доод хэсэг
39. Урсгал усны ёроолын өргөн Ширина по дну водотока	Урсгал усны гулдрилын хөндлөн огтлол дээрх 2 эргийн налуугийн хормойн хоорондох зай
40. Урсгал усны урт Длина водотока	Урсгал усны эхээс адаг хүртэл гулдрилын шугамаар тооцож авсан зай
41. Урсгал усны зураг Берег водотока	Урсгал усны гулдрилын хажуугийн хязгаар
42. Урсгал усны хотгор эрэг Вогнутый берег водотока	Урсгал усны эргийн тохойролтын радиус нь түүний гулдрилын тэнхлэгийн шугамын тохойролтын хигээсээс их байвал хотгор эрэг гэнэ.
43. Урсгал усны гүдгэр хэсэг	Урсгал усны эргийн тохойролтын хэгээс нь түүний тэнхлэгийн шугамын тохойролтын хэгээсээс бага байвал гүдгэр эрэг гэнэ.
44. Урсгал усны хамгаалагдсан эрэг Защищенный берег водотока	Урсгал чиглүүлэх систем буюу ус хязгаарлах хөндлөн болон дагуу барилга байгууламжийн тусламжтайгаар угаадал, идэгдлээс хамгаалсан эрэг

1	2
45. Урсгал усны бэхэлсэн эрэг Укрепленный берег водотока	Цөн түрэлт, угаадал, идэгдэл, усны давалгааны цохилтоос хамгаалах хучилттай эрэг
46. Эргийн налуугийн хормой Подоба береговая откоса	Ёроолын болон эрэг бэхлэх тавцаны гадаргууг эрэгтэй холбосон хэсгийг хэлнэ.
47. Эргийн шугам Береговая линия	Урсгал усны гулдрилын эргийн налуу болон тулах талбайн гадаргууг хооронд нь холбосон шугам
48. Усны хөвөө Урез волны	Урсгал усны гадаргуу эрэг хоёрын огтлолцлолын шугам
49. Урсгал усны эрэг эхлэх тавцан Берма водотока	Эргийн налуу болон хамгаалалтын даланд элэгдлийг багасгах, түүнчлэн овоолгын хөндлөн огтлолыг бэхжүүлэх зорилгоор хийсэн тавцан
50. Урсгал усны тэнхлэгийн шугам Средняя линия водотока	Тодорхой түвшинтэй урсгал усны дэвсгэр зураг дээрх тэнхлэгийн дагууд тэмдэглэсэн шугам
51. Урсгал усны гулдрилын тэнхлэгийн шугам Средняя линия русла водотока	Урсгал усны гулдрилын ёроолын дэвсгэр зураг дээр тэнхлэгийн дагуу тэмдэглэсэн шугам
52. Гол шугам Стержень	Усны гадаргийн хамгийн их хурдтай цэгүүдийг холбосон шугам
53. Урсгал усны муруй Излучина водотока	Урсгал усны гулдрилын дундаж шугамын зэрэгцээ 2 цэгийн хооронд байдаг дэвсгэр зураг дээрх тахир шугам
54. Урсгал усны чиглэл дэх тохой Закругление трассы водотока	Урсгал усны гулдрилын тэнхлэгийн шугамын эргэлт дэх шулуун, эсвэл эсрэг муруйлтын шугамтай шүргэлцсэн цэгүүдээр

1	2
55. Урсгал усны шулуун холбоос Прямая вставка	хязгаарлагдаж буй муруй Урсгал усны чиглэл дэх хоёр тохойн хоорондох холбоос ихэвчлэн эсрэг байрласан муруйнуудыг холбосон шулуун
56. Урсгал усны гулдрилын дагуух зүсэлт Продольный профиль русла водотока	хэсэг Урсгал усны барилга байгууламжийн хөндлүүр эрэг, ёроолын шугам болон усны гадаргын тэмдэгт бусад
57. Урсгал усны хөндийн хөндлөн зүсэлт Поперечный профиль долины водотока	тэмдэгтүүдийг гүнзгийг, гулдрилын тэнхлэгийн шугамын дагуу босоо зүсэж харуулсан байр зүйн дүрслэл Урсгал усны хөндийн дагуу чиглэлд эгц босоо хавтгайгаар зүсэж харуулсан дүрслэл
58. Урсгал усны гулдрилын хөндлөн зүсэлт Поперечный профиль русла водотока	Урсгал усны гулдрилын тэнхлэгийн шугамд эгц босоо хавтгайгаар зүсэж харуулсан дүрслэл
59. Уст огтлол Водное сечение	Тогтмол зарцуулагатай үед дээрээсээ усны түвшингээр хязгаарлагдсан урсгал усны гулдрилын хөндлөн зүсэлтийн хэсэг
60. Биет огтлол Живое сечение	Усны урсгал ажиглагдаж байх уст огтлолын хэсэг
61. Хуурай огтлол Мертвое сечение	Усны урсгал ажиглагдахгүй байх уст огтлолын хэсэг
62. Урсгал усны километраж Километраж водотока	Урсгал усны адгаас эхлэн түүний тэнхлэгийн дагуу урсгалын чиглэлийн эсрэг авсан зайн хэмжээ
63. Байгууламжийн хөндлүүр Створ сооружений	Урсгал усан дээр барьсан боомт, гүүр, лимниграф зэрэг

1	2
<p>64. Усны гадаргын дагуу хэвгий Продольный уклон водной поверхности</p>	<p>байгууламжийн тэнхлэгийн байрлал Тухайн урсгал усны эхний болон эцсийн цэгийн өндрийн тэмдэгтийн ялгаварыг урсгал усны тэнхлэгийн дундаж шугамаар авсан тэр хэсгийн уртад харьцуулсан харьцаа</p>
<p>65. Усны гадаргын хөндлөн хэвгий Поперечный уклон водной поверхности</p>	<p>Урсгал усны хөндлөн огтлуур дахь 2 цэгийн өндрийн тэмдэгтийн ялгаврыг тэдгээрийн хоорондох хэвтээ зайн уртад харьцуулсан харьцаа</p>
<p>66. Урсгал усны ёроолын уналт Падение дна водотока</p>	<p>Урсгал усны гулдрилын тэнхлэгийн дундаж шугам дээр тодорхой зайнд байрласан 2 цэгийн дундчилсан тэмдэгтийн ялгавар</p>
<p>67. Урсгал усны ёроолын дагуу хэвгий Продольный уклон дна водотока</p>	<p>Урсгал усны нэгж уртад ногдох түүний ёроолын уналт</p>
<p>68. Урсгал усны гулдрилын урсгац</p>	<p>Гулдрилын хөндлөн огтлолоор урсах урсац нь эргээ давж халихгүй байх үеийн хамгийн их зарцуулга</p>
<p>69. Урсгал усны гулдрил шулуутгах үеийн тооцоот зарцуулга Расчетный расход при выправлений русла</p>	<p>Урсгал усны гулдрилыг шулуутгах төсөл тооцооны үед авсан усны зарцуулга</p>
<p>70. Урсгал усны гулдрилын барзгаршил Шереховатость русла водотока</p>	<p>Усны цулд эсэргүүцэл үзүүлэхээр үүсгэсэн гулдрилын шинж чанарын үзүүлэлт</p>
<p>71. Барзгарын итгэлцүүр Коэффициент шереховатости</p>	<p>Усны урсгалын дундаж хурдаар тодорхойлох томьёонд гулдрилын барзгарын тоо хэмжээг үнэлэхэд ашиглах итгэлцүүр</p>

1	2
<p>Урсгал усны гулдрилын хэлбэр, бүтэц зүй, элэгдлийн хүчин зүйл, хагшаас Морфология русла водотока эроз</p>	
<p>72. Голын гулдрилын хэлбэр бүтэц зүй Морфология речного русла</p>	<p>Урсгал усны гулдрил үүсэх, хэлбэрших асуудал болон түүний хэлбэр, хэмжээ, хөндийд байрласан байршилт, түүнчлэн бусад үзүүлэлтийг судалдаг шинжлэх ухааны салбар</p>
<p>73 Гулдрилын үйл ажиллагаа Русловой процесс</p>	<p>Усны урсгал буюу байгалийн бусад үйл ажиллагааны нөлөөллөөр урсгал усны гулдрил болон татмын үндсэн хэлбэр, бүтэц өөрчлөгдөх</p>
<p>74. Элэгдэл Эрозия</p>	<p>Салхи, ус, мөстөлт зэрэг байгалийн хүчний үйлчлэлээр дэлхийн гадарга эвдрэх ажиллагаа</p>
<p>75. Хажуугийн элэгдэл Боковая эрозия</p>	<p>Усны урсгалын хүчний үйлчлэлээр урсгал усны гулдрилын эргийн налуу эвдэрч, угаагдан идэгдэх</p>
<p>76. Ёроолын элэгдэл Эрозия дна</p>	<p>Урсгал усны гулдрилын ёроол эвдэрч угаагдан идэгдэх</p>
<p>77. Ухармал идэгдэл Регрессивная эрозия</p>	<p>Янз бүрийн шалтгаанаар урсгал дээд хэмжээгээр ихэдсэнээс элэгдэх ажиллагаа</p>
<p>78. Усанд идэгдэх Размыв</p>	<p>Усны урсгалын үйлчлэлээр урсгал усны гулдрил орчиндоо гүнзгийрэх</p>
<p>79. Усанд угаагдах Намыв</p>	<p>Хагшаас хуримтлагдсаны улмаас урсгал усны гулдрил болон татмын ёроол орчиндоо өргөгдөх</p>
<p>80. Харгиа Перекаат</p>	<p>Нэг эргээс нөгөө эрэг рүү хэлбийх байдлаар урсгалын ерөнхий чиглэлд ямар нэг өнцөг үүсгэн тогтсон, тэгш тал газрын урсгал</p>

1	2
81. Цүнхэг Плёт	усны ёроолын гадаргын онцлог шинж болсон өргөн мөртэй үргэлжилсэн хагшаасан үелээ Дээд, доод талд нь байрласан харгиатай урсгал усны ёроол нь их хэмжээгээр угаагдан гүнзгийрсэн хэсэг
82. Эрэг эвдрэх Нарушение берега	Эрэг хөндийлж угаагдсаны улмаас урсгал усны гулдрилын хажуу тал дагуудаа гажих
83. Эрэг нурах Береговая оползень	Эргийн хажуу гадарга өөрийн байрлалын тэнцвэрт байдлаа алдсаны улмаас хөрс холилдох
84. Хагшаас Наносы	Элэгдлийн үр дүнд үүсч, усны урсгалаар зөөгдөж байдаг хатуу бодис Урсгал усанд умбуур байдлаар зөөгдсөн хагшаас
85. Умбуур хагшаас Взвешенные наносы	Ёроолын давхаргад байж, усны урсгалаар бага зайд гулган шилжиж
86. Ёроолын хагшаас Донные наносы	байдаг хагшаас Нэгж эзлэхүүнтэй ус, хагшаасны холимогт агуулагдсан умбуур
87. Булингаршил Мутность	хагшаасны тоо хэмжээ Хагшаасны төрөл бүрийн холимгоор тодорхойлогдох өчүүхэн хэсгийн
88. Өчүүхэн хэсгийн ашигтай голч Эффективный диаметр зерна	хэмжээ Нэгж хугацаанд усны бодит огтлолоор өнгөрөх хагшаасны тоо хэмжээ
89. Хагшаасны зарцуулга Расход наносов	Тодорхой хугацаанд урсгал усны өгөгдсөн хөндлөн огтлолоор өнгөрөх
90. Ёроолын хагшаасны урсацын эзлэхүүн Объём стока донных наносов	ёроолын хагшаасны тоо хэмжээ

1	2
91. Хагшаасны урсацын хэмжиц Модуль стока насосов	Ус хуримтлуулах нэгж талбайгаар жилд өнгөрөх хагшаасны урсацын эзлэхүүн
92. Ус зүйн томшрол Гидровлическая крупность	Тодорхой температуртай тогтмол усанд хатуу хэсэг нь ёроол жигд унах хурд
93. Урсгалын лай тунах хурд Зайляющая скорость потока	Урсгал усны лай тунаж эхлэх хязгаарын хурд
94. Урсгал угаахгүй хурд Неразмывающая скорость потока	Урсгал усны эргийн налуу болон ёроолын тогтвортой байх чадварыг арай л эзлэхгүй байлгах урсгал усны хязгаарын хурд
95. Гулдрилын хурдас Русловые отложения	Урсгал усны гулдрилын үндсэн хэлбэр бүтцээр тодорхойлогдох хагшаас хөдөлгөөнтэйгээр овоолох
96. Голын хурдас Аллювиальные отложения	Газрын гадаргын усны олон зуун жилийн урсацын үр дүнд урсгал усны хөндийд хуримтлагдсан хагшаас
97. Гулдрилын гажилт Русловые деформаций	Урсгал усны гулдрил болон тусгай гулдрилын үүсэн тогтсон хэмжээ, байдал хагшаасны зөөгдлөөр өөрчлөгдөх
98. Хагшаасны хошуурал Конус выноса	Цутаглын адаг хэсэг хагшаас хуримтлагдан бөөгнөрсөөр гүдгэрдүү хагас конус хэлбэр үүсэх
99. Гулдрилын ёроолын үнэлгээ Русловая гряда	Урсгал усны гулдрилд ёроолын хагшаасны зөөгдлөөр сунгуу хэлбэртэй далан үүсэж, ёроолын рельеф өргөгдөн тогтох.
100. Байгалийн гарам Естественная отморстка	Урсгал усны ёроолд харьцангуй бага хөдөлгөөнтэй хагшаас жижиг ширхэгтэй хурдас аажимдаа тогтож

1	2
<p>Урсгал дахь усны хөдөлгөөн Движение воды в водотоке</p> <p>101. Усны зарцуулга Расход воды</p> <p>102. Урсгал усны хөдөлгөөн зүсэлт дэх дундаж хурд Средняя скорость в поперечном профиле русла водотока</p> <p>103. Урсгал усны гадаргын хурд Поверхностная скорость потока</p> <p>104. Урсгал усны ёроолын хурд Донная скорость потока</p> <p>105. Урсгал ус хөндлөн цагираг үүсгэх Поперечная циркуляция потока</p> <p>Урсгал усыг шулуутгах төрөл, аргууд</p> <p>106. Урсгал усыг шулуутгах Выправление водотоков</p> <p>107. Инженер биологийн арга хэмжээ</p>	<p>бүрхэж ихээхэн том хэсэг болж бөөгнөрөх</p> <p>MNS 3870-86</p> <p>MNS 3870-86</p> <p>Урсгал усны гадаргын дээд хэсэг шилжих хурд Техникийн боломжоор ёроолоос тодорхой зайд ойролцоогоор хэмжиж болох урсгал усны ёроолын давхаргын хурд</p> <p>Урсгал усны гулдрил дахь усны жижиг хэсгүүдийн шилжилт нь урсгал усны тэнхлэгт хөндлөн байрласан үед ажиглагдсан түүний доторх эргэх хөдөлгөөн</p> <p>Усны хор хөнөөлтэй тэмцэх, урсгал усыг ашиглах, тохиромжтой нөхцөл бүрдүүлэхийн тулд урсгал усны гулдрил, түүний ус хуримтлуулах хэсгийг өөрчлөн цэгцлэх зорилготой усны аж ахуй, ой-техник, хөдөө аж ахуйн болон бусад арга хэмжээний иж бүрдэл</p> <p>Амьд ургамал, түүний элементийг ашиглах, түүнчлэн өгөгдсөн</p>

1	2
<p>Инженерно биологические мероприятия</p> <p>108. Урсгал усыг ерөнхийд нь шулуутгах Генеральное выправление водотоков</p> <p>109. Урсгал усыг хаах Шлюзование водотока</p> <p>110. Урсгал усны гулдрил шулуутгах Спряления русла водотока</p> <p>111. Урсгал усны гулдрилыг гүнзгийлэх Углубление русла водотока</p> <p>112. Урсгал усны гулдрилыг бэхлэх Крепление русла водотока</p> <p>113. Урсгал усыг далангаар хаших Обвалование водотока</p> <p>114. Урсгал усны гулдрилыг богиносгох Прокоп</p> <p>115. Анхны сэтэрхий Пионерная прорезь</p>	<p>техникийн шийдлийн үр дүн зохиомлоор бий болгосон материалыг ургамлын материалтай холбож өгөх барилгын ажлын иж бүрдэл</p> <p>Урсгал усыг ерөнхийд нь төлөвлөгөөний үндсэн дээр аажимд нь шулуутгах</p> <p>Усан замд тулах хашицийг үүсгэх болон тэдгээрийг холбох хаалтуудаар усны гүнийг нэмэгдүүлэх арга</p> <p>Урсгал усыг чиглүүлэх замаар тахиралдсан гулдрилыг хэсэгчлэн буюу бүрэн засах</p> <p>Урсгал усны ёроолын хэвгийг зохиомлоор тэгшлэн багасгах</p> <p>Урсгал усны гулдрилыг угаагдал, эвдрэл, хагшаас туналт болон байгаль, цаг уурын бусад хүчин зүйлийн үйлчлэх нөлөөнд автахгүй байх чадварыг дээшлүүлэх</p> <p>Гулдрилын урсац нэмэгдүүлэх болон эрэг орчмын газрыг үерээс хамгаалахын тулд урсгал усыг далангаар хаших</p> <p>Урсгал усны эхний байдлыг хэсэглэн буюу нийтэд нь шулуутгах, гулдрилыг зохиомлоор богиносгох</p> <p>Угаах аргаар байгуулсан богинос-госон гулдрилын анхны хэсэг</p>

1	2
<p>116. Байгалийн хаалт Естественная перемычка</p> <p>117. Нутаг дэвсгэрийн хамгаалалтын зэрэг Степень защиты территорий</p>	<p>Урсгал усны гулдрил угаагдахаас тусгаарласан, богиносгосон гулдрил бүхий байгууламжийн эхний болон төгсгөлд хуримтлагдсан хөрсний бүс Тооцоот үргэлжлэл, хангамшлаар тодорхойлсон үерийн зарцуулгийн үед усанд автах нутаг дэвсгэрийг хамгаалах найдвартай байдлын хэмжүүр</p>
<p>Засах ажлын зориулалттай материалууд Материалы для выправленных работ</p>	
<p>118. Фашин Фашина</p> <p>119. Тюфяк тюфяк</p>	<p>Уян саваа буюу төмөр утсаар бүслүүрдэж боосон багц мөчир Усны урсгалын гулдрилыг бэхлэхийн тулд хуурай мөчир, чулуу, бетон бусад материалаар хийсэн уян, хавтгай хучилт</p>
<p>120. Габион Габион</p>	<p>Хайрга, чулуулгаар дүүргэсэн тэгш өнцөгт болон цилиндр хэлбэртэй, төмөр торон хайрцаг</p>
<p>121. Урсгал усны эргийг ургамалжуулан бэхлэх Вегетационоое крепление берегов водотока</p>	<p>Ургамлын материалын тусамжтайгаар урсгал усны эргийн налуу болон түүний хавь орчны нутаг дэвсгэрийн тогтвортой байдлыг дээшлүүлэх Газрын гадаргууг ургамал тарьж хамгаалах</p>
<p>122. Өвс тарих Посев трав</p> <p>123. Шүршиж тарих Посев трав набрызгом</p>	<p>Механикжуулах арга хэрэглэх болон тохиромжтой хольц ашиглан ургамал тарих</p>
<p>124. Зүлэгжүүлэх Одерновка</p>	<p>Ширэгтэй хөрсөөр урсгал усны гулдрилын эргийн болон далангийн налуу бэхлэх</p>

1	2
125. Хуурай мөчрөөр хучих Хворостяная выстилка	Олс, саваа болон гадсаар бэхэлсэн хуурай мөчрөн давхаргаар эргийн налууг хучих
126. Бургасан гөрмөл бэхэлгээ Плетень	Ёроол буюу эргийн налууг гадаслах болон гишүү сүлжиж бэхлэх
127. Чулуу дэвсэх Каменное мощение	Чулуугар бэлтгэл үеийг хийх буюу гагнаасуудыг холбож тавих
128. Бетон (төмөр бетон) өнгөлгөө Бетонная (железобетонная) облицовка	Том ширхэгтэй элс, хайрга, дайргат үе дээр бетон (төмөр бетон)-оор бэхэлгээ хийх
129. Бэлтгэл үе Подготовка	Урсгал усны гулдрилыг бэхлэхэд хайрга, дайрга болон барилгын бусад
130. Тулгуур Упор	материалаар ус нэвтрүүлэх үе хийх Эргийг угаах болон түүний өнгөлгөөг гулсалтаас урьдчилан хамгаалах зориулалттай, эргийн налуугийн бэхэлгээнээс дээш байрласан тулгуур
131. Чулуун асгаас Каменная отсыпка	Ёроолын бэлтгэгдсэн гадарга болон эргийн налууг чулуун асгаасаар тодорхой давхарга үүсгэн бэхлэх
132. Чулуун хаялга Каменная наброска	Налуу болон ёроолд төрөл бүрийн хэмжээний том том чулуу бетонон гулдмайг тодорхой дарааллаар хаяж хийсэн бэхэлгээ
133. Хуурай чулуун өрөг Сухая каменная кладка	Дагуу буюу хөндлөн чиглэлийн залгаасанд засаагүй чулуу болон бетон элементийг тавьж, түүний зай завсарт нь жижиг ширхэгтэй чулуу, дайрга дүүргэж бэхлэх
134. Урсгалын хүч сааруулах байгууламж Пакеляж	Урсгал усны ёроолд бие биедээ нягт байрласан, ул нь өргөн, конус хэлбэрийн чулуун бэхэлгээ

1	2
135. Ёроолын босго Донный порог	Урсгал усны гулдрилыг тогтворжуулах, ёроолын ухгадлыг гүнзгийрүүлэх зорилготой янз бүрийн материал ашиглан барьсан хөндлөн барилга
136. Эргийн тулгуур хана Подпорная береговая стенка	Хөрс нурахыг тогтоох зориулалттай, янз бүрийн материалаар барьсан барилгын хийц
137. Ряж ряж	Дүнз, дүнзэнцэр болон төмөр бетон ялууг зангидан дотор нь хөрс, чулуу дүүргэсэн хийц
138. Хамгаалалтын тор Защитная сетка	Эргийн налууд байрлуулсан төмөр утсан буюу хиймэл материалаар хийсэн торон бэхэлгээ
139. Урсгал усны эргийн хосолмол бэхэлгээ Комбинированное крепление берегов водотока	Эргийн налуутай бетон болон хөрс чулун хучилтын аль нэг төрлийг ургамлан бэхэлгээтэй хослуулах, жишээлбэл: бетон хучилтыг ургамал тарихтай, ногоожуулахыг чулуун асгаас болон шигтгээтэй хослуулах гэх мэт
Ус хязгаарлах байгууламж Водостеснительное сооружение	
140. Уч хязгаарлах байгууламж Водостеснительные сооружения	Урсгал усны гулдрилыг тогтмол байлгахын тулд урсгал усны ёроолын тэнхлэгтэй харьцангүй хөндлөн болон дагуу чиглэлд баригдсан ихэнхдээ далан хэлбэрийн байгууламж
141. Ус хязгаарлах дагуу байгууламж Продольные водостеснительные сооружения	Урсгал усны гулдрил дундаж шугам болон түүний шинээр хэлбэржсэн эрэгтэй зэрэгцээ байрласан ус, хязгаарлах байгууламж

1	2
<p>142. Ус хязгаарлах хөндлөн байгууламж Поперечные водостеснительные сооружения</p> <p>143. Урсгал чиглүүлэх байгууламж Струенаправитель</p> <p>144. Хагас хаалт Полузапруда</p> <p>145. Сэртэн хаалт Шпора</p> <p>146. Нэвт хагас хаалт Сквозные полузапруды</p>	<p>Урсгал усны нарийссан гулдрилын дундаж шугамтай харьцуулахад хурц буу мохоо өнцгөөр эгц босоо байрласан, ус хязгаарлах байгууламж</p> <p>Урсгалын хөдөлгөөний чиглэлийг өөрчлөх аргаар урсгал болон хагшаасны горимд нөлөөлөх байгууламж</p> <p>Ихэвчлэн нарийн гулдрилд урсгалыг бөөгнөрүүлэх болон эргийг хамгаалах зорилгоор баригдсан ус хязгаарлах хөндлөн байгууламж</p> <p>Усны урсгалыг эргээс холдуулах зорилготой богино хагас хаалт</p> <p>Урсгал усны хагшаас тээвэрлэх чадвар болон урсгалын хурдыг бууруулах зориулалттай ус гаргах цоорхой бүхий хийцтэй хагас хаалт</p>
<p>Урсгал усан дээрх объект Объекты на водотоке</p>	
<p>147. Хаалт Запруда</p> <p>148. Ус тулах байгууламж Водопорное сооружение</p> <p>149. Далан Дамба</p>	<p>Дээд талд нь орших хэсгээс урсгал усны гулдрилд нь таслагдсан, урсгал усны ёроолд шат үүсгэх, түүний дагуу хэвгийг багасгах зориулалттай янз бүрийн материалаар барьсан ус тулах хөндлөн байгууламж</p> <p>MNS 3870-86</p> <p>Нутаг дэвсгэрийг үерээс хамгаалах, хиймэл усан сан, урсгал усыг</p>

1	2
<p>150. Хамгаалалтын далан Защитная дамба</p>	<p>хязгаарлах шороон овоолго төрлийн байгууламж Урсгал усны түвшин өндөршин үер болох үед нутаг дэвсгэр болон тэнд байрласан байгууламжийг</p>
<p>151. Эргийн далан Береговая дамба</p>	<p>хамгаалах зорилготой байгууламж Хиймэл урсгал усны гулдрилыг хязгаарлах болон байгалийн урсгалд усны эргийг өндөрлөх замаар түүний гулдрилын ус өнгөрүүлэх чадварыг нэмэгдүүлэх зориулалттай далан</p>
<p>152. Орхигдсон далан</p>	<p>Гулдрилын байгалийн бүтцийн хөгжил болон чиглэл өөрчлөх арга хэмжээ явуулах алдсан орхигдсон далан</p>
<p>153. Хамгаалсан нутаг дэвсгэр Обвалованная территория 154. Хамгаалалтын далангийн орчны бүс Зона охраны защитной дамбы</p>	<p>Үерээс далангаар хамгаалсан нутаг дэвсгэр Дээр дурьдсан хамгаалалтын таван далан бүхий тогтоосон арга, хөдөө аж ахуй, ойн зориулалттай ашиглах нутаг дэвсгэрийн бүс</p>

ТӨГСӨВ

Стандартад хэрэглэсэн нэр томъёоны тайлбар

Стандартын пунктын дугаар	Нэр томъёо	Тайлбар:
1	2	3
22	Усанд автдаг эрэг хавийн газар Затопляемые прибрежные земли	Эрэг хавийн усанд автдагддаг газар нь урсгал усны үндсэн бүрдүүлэх хэсэг болдоггүй . Усанд автагдах нь удаан хугацаагаар үргэлжлэх үед энэ газрыг ашиглах боломжгүй буюу тохиромжгүй, магадгүй түр зуур усанд автагдвал энэ газрыг ашиглах тохиромжтой буюу боломжтой болох юм .
24	Урсгал усны гулдрил Русло водотока	Далангаар хашигдсан урсгал усны гулдрил нь анхны гулдрил болон хамгаалалтын далан хоёрын хоорондох зай байна.
51	Урсгал усны гулдрилын дундаж шугам Средняя линия русла водотока	Урсгал усны дундаж шугам болон урсгал усны гулдрилын дундаж шугам үргэлж давхцахгүй
58	Урсгал усны гулдрилын хөндлөн зүсэлт Поперечный профиль русла водотока	Хөндлөн зүсэлт нь урсгал усны гулдрилын тэгш өнцөгт хөндлөн зүслэт, урсгал усны гулдрилын трапец хөндлөн зүсэлт, усны гулдрилын парабол хөндлөн зүсэл, урсгал усны гулдрилын полигон зүсэлт, урсгал усны

1	2	3
84	Хагшаас	гулдрилын энгийн хөндлөн зүсэлт, урсгал усны гулдрилын бүрдүүлэх хөндлөн зүсэлт, урсгал усны гулдрилын хоёрлосон хөндлөн зүсэлт, урсгал усны бүтцийн хөндлөн зүсэлт зэрэг хэлбэрээр хамаарч ялгарна. Умбуур буюу ёроолын гэж ангилна.
99.	Наносы Гулдрилын үелээ Русловая гряда	Гулдрилын үелээг үүссэн материал болон урсгал усны гулдрилын дундаж шугамтай харьцангуй байрласан байрлалаар нь ялгана.
112	Урсгал усны гулдрилыг бэхлэх Крепление русла водотока	Урсгал усны гулдрил бэхэлгээнд нь урсгал усны ёроолын бэхэлгээ болон урсгал усны гулдрилын эргийн налуугийн бэхэлгээг хамтад нь багтаана.
127	Чулуу дэвсэх	Тавих аргаар нь дан чулуу дэвсэх, чулуу хооронд гагнаж цутгах, дэвсэх зуурмаг дээр чулуу дэвсэх, бетонон бэлтгэл үе дээр чулуу дэвсэх гэж ялгана.
123	Бетон (төмөр бетон) өнгөлгөө Бетонная (железо бетонная) облицовка	Хийх аргаар нь цутгамал болон угсармал гэж ангилна.
144	Хагас хаалт Полузапруда	Урсгал усны гулдрилын дундаж шугамтай харьцуулсан байрлалаас нь хамаарч эгц босоо буюу ташуу хаалт гэж ангилна.